

Bursfelderkongregationen og Danmark.

Et Bidrag til Voer Klosters Historie

i Senmiddelalderen

Af **Troels Dahlerup.**

Da snart alt dansk senmiddelalderligt Kildemateriale nu er udgivet (i det mindste til 1513), gøres egentlige Fund og Nyopdagelser kun sjældent herhjemme. Derfor er det vigtigt altid at gøre sig klart, at Danmark langt fra at være en Afkrog af Datidens civiliserede Verden stod i stadig og intim Kontakt med Udlandet, fra hvis ofte bedre bevarede Arkiver der tit kan hentes nye Bidrag af Betydning for vor Historie. Ikke mindst gælder dette naturligvis den kirkelige Historie, man tænke blot paa *Acta Pontificum Danica* med Referaterne fra de pavelige Kopibøger m. m. af Breve stilet til danske Myndigheder; og da mange Klostre var tilsluttet en international Organisation, kan der ogsaa fra de centrale Ordensarkiver hentes Akter til Belysning af rent danske Forhold¹.

Om *Voer Kloster* har man hidtil praktisk talt intet vidst²; men da Bursfelderkongregationens vigtigste Akter fornylig er blevet almindeligt tilgængelige gennem en Række udmærkede Udgaver af *Paulus Volk*, dels *Urkunden zur Geschichte der Bursfelder Kongregation* (i Kanonistische

¹) Jfr. Lindbæk og Stemann: De danske Helligaandsklostre (1906) med udstrakt Benyttelse af Ordensarkivet i Rom.

²) Siden Daugaard: De danske Klostre S. 420f. (1830) er der kommet meget lidt til, jfr. Aarhus Stifts Aarbog XII S. 49 ff. (1919) og Vilh. Lorenzen: De danske Klostres Bygningshistorie X S. 124 f. (1933).

Studien und Texte 20, Bonn 1951), dels *Die Generalkapitels-Rezesse der Bursfelder Kongregation* I, II og III (1458—1530, 1531—1653 og 1654—1780, Siegburg 1955, 1957 og 1959, Udgaven er endnu ikke afsluttet), har jeg fundet det paa sin Plads at exerpere og i det følgende meddele, hvad der heri er af speciel Interesse for danske Læsere.

Det 15. Aarhundrede var i udpræget Grad et Reformationaarhundrede, omend i ganske anden Betydning end i 16. Aarhundrede, ikke mindst hvad Ordensvæsenet angik. Kendtest er vel Striden for eller mod Reform, der sluttelig splittede Franciscanerordenen i to Dele. Men ogsaa inden for ældre Ordener var tilsvarende Bevægelser levende, saaledes blandt Augustinerne, hvor kort før 1400 en Række Klostre samledes i Windesheim-Kongregationen, til hvilken for Exempel *Grinderslev* Kloster i Viborg Stift sluttede sig.

Indenfor den ældste og løsest organiserede Orden Benediktinerne smittede dette Exempel, og ca. 1440 sluttede en Række nordtyske Klostre sig sammen om Klostret i Bursfeld (nær Göttingen) til en Kongregation. Formaalet hermed var umiddelbart at opretholde den foreskrevne Disciplin og ved regelmæssig Udsendelse af Visitorer til hvert enkelt Kloster hindre, at Slappelse og Uordener fik Indpas. Fællesskabet skulde desuden tjene til at bevare en ensartet Liturgi, hvortil kom, at man indenfor Sammenslutningen mindedes alle afdøde Ordensfæller. Endelig maatte det rent praktisk være en betydelig Fordel for de ellers saa isolerede Benediktinerklostre at kunne søge Støtte hos en international Organisation, ikke mindst i Forholdet til de lokale Bisper, som i Senmiddelalderen ofte lod Ordensgejstligheden føle deres Magt; men ogsaa nødstedte Klostre ses at være blevet hjulpet pekuniært gennem Indsamlinger indenfor Kredsen.

Kongregationens Regler³ var opbygget over et fornuf-

³) Paulus Volk i Zeitschr. d. Savignystft. kan Abt. 27 (1938) S. 445ff.

tigt Kompromis mellem lokalt Autonomi, saaledes bevarede hvert Kloster sit frie Abbedvalg, og Generalkapitlets Myndighed. Dette afholdtes hvert Aar, som Regel i det centrale Tyskland (oftest i Erfurt, hyppigt i Maintz og Köln, men ogsaa i for Exempel selve Bursfeld), hvor samtlige Abbeder havde Pligt til at give Møde; de fjernestboende kunde dog nøjes med personligt at komme tilstede hvert 3. Aar, naar blot de ellers sendte Fuldmagt og ikke undlod at udrede deres Andel i Mødets Udgifter. Denne Abbedforsamling var Samfundets eneste beslutende Organ; hvad der her vedtoges tre Gange i Træk, fik bindende Gyldighed for alle Medlemsklostre, og her valgtes Visitatorerne, almindeligvis to Abbeder pr. Kloster.

Snart fik Bursfelderreglen stor Udbredelse, især i Nord- og Mellemtyskland samt Nederlandene, og naaede hen mod Reformationen et Medlemstal paa omkring 100 Klostre.

Allerede 1449 optoges som Nr. 5 det østholstenske Benediktinerkloster *Cismar* i Kongregationen⁴, og kort efter udgik herfra ved Munken Johannes et energisk Fremstød for Tilslutning blandt danske Klostre. Hans Virksomhed (ca. 1457—63) er skildret af W. Christensen⁵, og det vides, at han propagerede Reformen i Skovkloster, Odense og Voer, vist ogsaa i Nonneklostrene Sebber og Gudum, men uden blivende Resultat. Saaledes findes der ingen Omtale heraf i Generalkapitelsakterne, formentlig fordi de danske Bisper vel i og for sig ikke havde noget imod, at Klostrene reformeredes, men sikkert betakkede sig for, at disse ved at tilsluttes en international Organisation blev i Stand til at sætte sig op imod dem.

Ideen var dog fortsat levende i Norden, saaledes synes *Skovkloster* alvorligt at have overvejet en Tilslutning, idet Paven 1480 bevilgede det Kongregationens Privi-

⁴) Volk: Urkunden S. 70.

⁵) Kh. Saml. 4 Rk. V S. 84ff.

legier (forskellige Dispensationer, udstrakte Afladsprivilegier m. m.^{5a)}, i Fald de lod sig optage⁶. Men der kom intet ud heraf, hvad enten de reformfjendtlige Brødre har faaet Overtaget, eller Klostret nok vilde lade sig reformere, men ikke opgive sin Selvstændighed; thi nogen Optagelsesansøgning ses ikke at være blevet behandlet paa Generalkapitlet.

I Voer gik man derimod stærkt ind for Tanken, 1486 gav Paven sin Tilladelse dertil⁷, og i Juli 1488 paalagde han ligefrem Aarhusbispen *Ejler Madsen Bølle* (1482—90, død 1501) og Klostrets Prior *Mads Knudsen* efter Dronning *Dorotheas* Ønske at reformere de Benediktinerklostre i Danmark (saavel Munke- som Nonneklostre), der maatte tiltrænge det⁸. Kort efter — paa Generalkapitlet i Erfurt i August samme Aar — fremstillede Cismarabbeden *Henrik fratrem Laurencium priorem Oratorii*, som medbragte Ansøgninger saavel fra Kongen af Danmark, Norge og Sverige og fra Aarhusbispen som selvfølgelig fra Abbed og Konvent i Voer. Disse oplæstes, hvorefter han lovede til næste Kapitel at fremkomme med nye Breve, hvori Klostret specielt skulde garantere at skadesløsholde de af Generalkapitlet udsendte Visitorer for de Rejseomkostninger, de maatte paadrage sig. 11. November 1488 udstedte saa Abbed *Ingvar* (kendt fra 1468⁹) med hele Konventet deres officielle Dokument om Tilslutningen¹⁰, og efter at Cismarabbeden paa Kapitlet 1489 havde fremlagt nye Breve med den ønskede Ordlyd, var Voers Medlemsskab sikret¹¹.

5a) Volk: Urkunden S. 16ff.

6) Ib. S. 134 = Acta IV Nr. 2774.

7) Ib. S. 135f. = Acta IV Nr. 3018.

8) Acta VII Nr. 6083.

9) Diplomatarium Christierni Primi S. 194.

10) Volk: Urkunden S. 136.

11) Generalkapitelsakterne citeres blot med Aar, da de paagældende Steder let lader sig finde i Volks Udgave.

Med det Eftermæle Aarhusbispen Ejler har faaet, undte man ham gerne, at denne Klosterreform var et af de — yderst faa — Lyspunkter i hans korte Funktionstid¹². Men intet tyder paa, at der fra hans Side har været Tale om andet end en Expeditionssag. Af væsentligere Betydning har derimod Kongehusets Støtte været, formentlig er det ogsaa her Dronning Dorotheas Interesse for Klosterreformer, der gør sig gældende¹³, og at Cismarabbeden optræder som Mellemand, giver sig selv; her har man utvivlsomt glædet sig over, at Broder Johannes' Møje omsider medførte Resultater. Men spørger man, hvem der kan have været den drivende Kraft bag Foretagendet, finder vi temmelig sikkert Svaret i endnu et Notat vedrørende danske Forhold i Generalkapitelsakterne fra 1488, idet *strenuus miles Ericus Ottonis de Boerneholm consiliarius prefati serenissimi regis Dacie* optoges i Ordenens Broderskab, dvs. blandt de — ofte fremtrædende — Personer, der omfattedes af Ordenens Forbøn.

Faa danske sat paa en ledende Post har vel opnaaet et bedre Eftermæle end Rigsraaden Hr. Erik Ottesen Rosenkrantz, der 1456—81 var Rigshofmester. Om ham skrev en Aarbog fra Midten af det følgende Aarhundrede (vist forfattet af Peder Olsen): »han var ligesom en Fader for Danmark; hans Magt og Lige saa vi ikke end i Ære, Dyd, Fromhed og i alle gode Vilkaar«¹⁴. At han specielt synes at have interesseret sig for Mariager Kloster, der nærmest maa siges at være stiftet af hans Fader Hr. Otte Nielsen, skyldes vel, at det laa nærmere hans Hovedgaard Bjørnholm (nuværende Høgholm Syd for Grenaa). Men ogsaa andre Klostre i Aarhus Stift nød godt af hans Bevaagenhed, saaledes Cistercienserklostret Øm¹⁵ og

¹²) Dansk Biografisk Leksikon (udg. P. Engelstoft) IV S. 456.

¹³) Jfr. Lindbæk: De danske Fransiskanerklostre S. 62f.

¹⁴) DBL XX S. 59f.

¹⁵) Ældste danske Arkivregistraturer I S. 252 og 222 f.

netop Voer¹⁶, der ikke laa langt fra Boller, som hans Hustru Fru Sofie Henriksdatter Gyldenstjerne havde bragt ham. Da Aarhusbispens Jens Iversen Lange 1454 fik udpeget pavelige Dommere i en Strid, han havde bl. a. med disse to Klostre, er det Erik Ottesen, hans Fader og hans Svigerfader, vi finder som Klostrenes Beskyttere¹⁷.

At der i Akterne vedrørende Voers Optagelse lagdes særlig Vægt paa Godtgørelse for Visitationen, maa selvfølgelig ses paa Baggrund af Klostrets fjerne Beliggenhed. Her laa et Problem, som paa adskillige Generalkapitler skulde give Anledning til Omtale. Som ovennævnt var det 1489 Cismarabbeden, der repræsenterede Klostret, idet Abbed Ingvar nøjedes med at fremsende en Fuldmagt. Men da der det følgende Aar ikke mødte nogen fra hverken Voer eller Cismar, gik det galt, og begge *contumaces sunt reputati*, altsaa ansaas for genstridige paa Grund af Udeblivelse uden lovligt Forfald. I den følgende Tid gjorde man sig dog Umage for i det mindste at sende behørig Fuldmagt, som Regel gennem Cismar; men da dette 1493 ikke mødte, lod begge sig repræsentere ved St. Michaelsklostret i Hildesheim. Almindeligvis overdroges det Abbederne i Cismar og Oldenstadt (Syd for Lüneburg, optaget 1482) at visitere det danske Kloster, hvilket ikke ses at have givet Anledning til større Problemer for Generalkapitlet. 1492 var Voer ved at faa Følgeskab, og Visitorernes Mandat udvidedes, idet den danske Konge ansøgte om, at det nylig genoprettede Odense Kloster maatte blive optaget i Kongregationen, hvorfor de ogsaa skulde tage Stilling til dette Klosters Tilstand og aflægge Rapport paa det kommende Kapitel. Men da vi dér intet hører herom, har enten Ordensfædrene betakket sig for flere besværlige Nordboers Medlemskab, eller snarere har Odensemunkene ikke ønsket at fejre

¹⁶) Ib. I S. 192.

¹⁷) Acta VII Nr. 5883—86.

deres Tilbagekomst til Klostret ved at skærpe Ordensreglen.

1494 lod Abbed Ingvar sig repræsentere ved Abbeden i Huysburg (ved Halberstadt), vel fordi Cismarabbeden Henrik lige var død, og samtidig underrettede man for første Gang Broderskabet om en dansk Ordensfælles Død (se Dødelisten nedenfor). Men nu havde Kongregationen mistet Taalmodigheden, seks Aar havde Voer været Medlem uden nogensinde at have sendt sin Abbed endsige en Repræsentant til Generalkapitlet, hvorfor de forsamlede Fædre enigt vedtog, at hvis ingen mødte paa førstkommende Kapitel, vilde Voer eo ipso være at betragte som excluderet. Og denne Gang fik Visitatorerne særligt Paabud om nøje at undersøge Klostrets Tilstand (*scrutentur de statu monasterii Oratorii in Dacia*).

Det er dog muligt, at den kedelige Opmærksomhed, som Voer herved paadrog sig, skyldtes, at Abbed Ingvar var gammel eller svagelig. Aug.-Sept. 1495 mødte dog en af hans Munke, Andreas, paa Kapitlet i Maintz; men det paalagdes Cismar- og Oldenstadtabbederne specielt, at de inden Vinter havde at visitere Voer og paaminde en nyvalgt Abbed om hans Pligt til personligt at komme tilstede og beedige sin Lydighed paa førstkommende Generalkapitel, saa det er muligt, at Abbed Ingvar havde tænkt paa at trække sig tilbage. At der undtagelsesvis var en Repræsentant for Klostret tilstede, var maaske medvirkende til, at endnu en Dansker optoges i Ordenens Broderskab, nemlig Hr. *Thomes Lange*, Ribe Kapitels Dekan, Provst i Varde Syssel m. m., som dette Aar, efter en betydelig Indsats i Stiftets og Domkapitlets Anliggender¹⁸, nedlagde sine Embeder, trak sig tilbage fra Verden og indgav sig netop i Voer Kloster.

Paa Generalkapitlet i 1496 mindedes man blandt de

¹⁸) »Ribe Bispesæde 948—1948« S. 52 og 83, jfr. Hardsyssels Aarbog 1960 S. 119f.

siden sidste Møde afdøde Abbed Ingvar, og nu ser det ud, som om Efterfølgeren Niels (Pedersen ¹⁹) virkelig var tilstede for personligt at aflægge sin Ed, næppe uden Sammenhæng med Visitorernes udtrykkelige Paabud. Samtidig har han sikkert benyttet Lejligheden til at klage sin Nød og forklare, at Klosters konstante Udebliven ikke udelukkende skyldtes ond Vilje, idet Fædrene efter Indstilling fra Visitorerne bestemte, at Abbeden paa Grund af Klosters afsides Beliggenhed kunde nøjes med at give Møde efter Visitorernes Skøn, ligesom disse selv kunde afgøre, hvornaar de fandt et Besøg i Voer nødvendigt, forudsat at der naturligvis sendtes Fuldmagt ledsaget af Redegørelse for Tilstanden i Klosteret. De følgende Aar sendes derfor blot en saadan, oftest til Cismar eller Oldenstadt, og at denne allerede 1497 underkendtes, skyldtes vist alene en beklagelig Formfejl, at man ikke havde anført, hvornaar Abbeden sidst personligt havde været tilstede, hvilken Passus i Fuldmagterne netop paa dette Møde indskærpedes. Her havde Abbed Niels dog den bedste Samvittighed af Verden, og Sagen ses ikke at have faaet videre Følger.

Derimod optages 1499 en sjælden Fugl i Ordenens Broderskab, *dominus Mathias episcopus Gartensis et pro nunc suffraganeus ecclesie Halberstadensis*, d.v.s. Benediktinermunken Mads Knudsen fra Voer, vel identisk med den ovennævnte Prior, der 1488 blev Visitor af alle danske Benediktinerklostre og maaske derfor umiddelbart efter afløst som Prior af Lars. 1492 havde Paven udpeget ham til Biskop af Gardar paa Grønland med den særdeles vigtige Dispensation, at han »paa Vejen dertil« maatte udføre biskoppelige Forretninger skønt udenfor sit Stift²⁰. Selvfølgelig har ingen i Datiden saa meget som et Øjeblik tænkt sig Muligheden af, at han skulde begive sig til

¹⁹) Saaledes 1497, Barner: Familien Rosenkrantz I, Dipl. S. 191f.

²⁰) Acta IV Nr. 3301, V Nr. 3306, 3316, 17, 3321 og 3323.

Grønland, Hensigten med Udnævnelsen af Bisper *in partibus infidelium* var at skabe en nødvendig Medhjælp for »rigtige« Bisper, der ofte kunde have en saadant Behov. Saaledes møder vi gennem hele 15. Aarhundrede i Danmark Færø- og Grønlandsbisper²¹, i Sverige endog en Biskop af Tiberias (i Palæstina) som Vicarer for Bisper, der var optaget af andre — vel især politiske — Opgaver²².

Naar vi kun en enkelt Gang møder denne Grønlandsbisp i Norden²³, er Grunden altsaa den, at han ikke fandt sit Virke her, men slog sig ned i Nordtyskland, som *vicarius in spiritualibus* for Magdeburg-Halberstadtbisperne, betegnende nok netop i det Omraade, hvor Bursfelderkongregationen var særligt udbredt²⁴. Han omtales paa adskillige Generalkapitler, blandt andet paa Grund af den Gavmildhed, han viste sine Ordensfæller, for Exempel ved 1509 at skænke Samfundet en kostbar Kalk²⁵. Med denne Voer-Munk kommer vi for et Øjeblik i Berøring med Verdenspolitikken; thi den Biskop, han fra 1513 vikarierede for i Magdeburg-Halberstadt, var den herostatisk berømte Albrecht af Brandenburg, som 1514 ogsaa erhvervede sig Kurærkesædet Maintz, men derved paadrog sig en saa stor Gæld, at denne maatte afvikles ved den storstilede Afladsaffære, der vakte Luthers Forargelse, og derved blev den umiddelbare Anledning til Reformationen.

Ej heller Abbed Niels naaede nogensinde frem til per-

²¹) Om disse se Bobé i D. Mag. 5 VI S. 303f. Note 3.

²²) Strömberg: Den pontificala Liturgin S.71f. (Studia Theologica Lundensia 9.), Andrén: Konfirmationen i Sverige S. 117f. (Bibliotheca Theologicae Practicae I).

²³) Udat. skaansk Afladsbrev (.Eldste danske Arkivregistraturer V S. 789).

²⁴) Efterfølgeren udpeges 1519 (Acta VI Nr. 4706); selv nævnes han endnu paa Generalkapitlet 1520; skal være død i Braunschweig 1539 (Rørdam: Monumenta 2 II S. 171).

²⁵) Omtales paa Kapitlerne 1499, 1505, 1508, 1509, 1510, 1511 og 1520.

sonlig Deltagelse paa Generalkapitlet, men nøjedes med at sende Fuldmagter, som dog baade 1500 og 1502 underkendes. Da Kongregationens Regnskaber fra 1488 over en Kollekt til et nødstedt Kloster blev gennemgaaet 1500, skyldte Voer dog blot 2 Floriner, medens andre Klostre resterede med helt op til 11 Fl., og ej heller Visitatorerne, som Regel stadig Cismar- og Oldenstadt-abbederne, havde noget at bemærke paa Møderne. 1504 fik man dog sendt Meddelelse om Hr. Erik Ottesen Rosenkrantz' Død (7/1 1503), idet han som Indehaver af Broderskabsbrev jo skulde mindes. At man ingen Omtale finder af Hr. Thomes Langes Død²⁶, maa skyldes, at han nu som Munk var blevet »anonym«, dvs. at han kan være identisk med den 1507—08 afdøde Broder Thomas. Ellers ses ingen danske at være optaget i Broderskabet, derimod nok en Del holstenske adelige (Ahlefeldt, Pogwisch), der vel har gjort sig fortjent af Klostret i Cismar.

Ogsaa 1506 fandtes Fuldmagten utilstrækkelig, idet man havde forsømt at fremsende de fornødne Bidrag til Udgifterne ved Mødets Afholdelse. Paa denne Tid nedlagde Abbed Niels sit Hverv²⁷, og 1507 anføres som den første af Aarets nyvalgte Abbeder *Petrus*, der aflagde sin Ed og optoges blandt Ordenens Fædre. Ogsaa han benyttede Lejligheden til at minde om Klostrets særlige Forhold, idet Generalkapitlet vedtog, at Voerabbeden blot behøvede personligt at give Møde hvert 6. Aar, naar han iøvrigt huskede at fremsende behørig Fuldmagt ledsaget af det ovenomtalte Pengebidrag! 1508-11 sendes følgende blot Fuldmagt; men allerede 1508 fandt Ordenen dog en Tilføjelse til Dispensationen nødvendig, nemlig en Indskærpelse af, at en nyvalgt Abbed uanset Seksaarsregelen selvfølgelig personligt skulde indfinde sig til førstkomende Generalkapitel.

²⁶) Efter Adelsaarbogen 1901 S. 246 efter 1502.

²⁷) Fungerer endnu 20/9 1506 (Diplomatarium Vibergense S. 126).

Allerede Aaret efter blev dette aktuelt, da Dødelisten 1509 anfører Abbed Peder som død (at Fuldmagtsfortegnelsen nævner *Petrus Oratorii in Dacia per rev. patrem Oldenstadensem*, skyldes vel, at Skriveren automatisk har indført det ham kendte Abbednavn). I hans Sted havde Konventet i Voer valgt *venerab. pater Thomas* (Pedersen), der fremsendte sin Ed; men da han ikke, som det statutmæssigt krævedes, selv var mødt, udskødes Sagen, indtil dette var sket. 1510 sendte Abbed Thomas endnu en Fuldmagt, men da ikke engang dette skete i 1511, var Kongregationens Taalmodighed udtømt, og man truede med de skarpeste Forholdsregler, hvis ikke Forholdet omgaaende bragtes i Orden. Tilmed var Voer nu i Restance for to Aar med en Indsamling, andre Klostre dog baade for 7 og 8 Aar, saa paa dette Punkt havde man en forholdsvis god Samvittighed.

Stillet overfor dette Ultimatum bed Thomas i det sure Æble og nød i 1512 den — egentlig ufortjente — Ære som eneste danske dog en Gang paa normal Vis at anføres i Præsenslisten som personligt deltagende Abbed, og hans Ed modtoges uden Kommentarer, formentlig sammen med de skyldige Penge, da Klostret ikke længere opføres i Restancelisten. Og ved denne Lejlighed medbragtes en Fortegnelse paa hele fem afdøde fra Voer.

I de følgende Aar sendtes behørig Fuldmagt, og Generalkapitlet udpegede fortsat Cismar- og Oldenstadt-abbederne som Visitatorer. At Fuldmagten i 1517 — undtagelsesvis stilet til Cellarius i Reinhausen — siges at være fra *Fredericus in Oratorio Dacie*, skyldes givet en Skrivefejl eller Forveksling med et andet Klosters Abbed. Men 1518 var der gaaet 6 Aar, og da Abbeden ikke mødte, erklæredes han contumax med Pligt til at gøre Rede for sig paa det kommende Kapitel. Dog maa der trods alt være gaaet Bud Syd over, da Aarets Dødeliste ikke blot anfører den forhenværende Abbed Niels, men endnu tre danske Brødre. Formentlig for at undgaa yderligere

Ubehageligheder sendtes Fuldmagten for 1519 ikke med en fremmed Abbed, men med en af Klostreths egne, *frater Reynoldus*.

Nu begyndte man dog at kunne mærke de urolige Tider, paa dette Generalkapitel mødte kun 11 Abbeder personligt (+ 5 nyvalgte), medens 32 sendte Fuldmagt, og hele 37 erklæredes contumaces. Denne Skæbne overgik Abbed Thomas 1520 og 1521, i hvilket sidste Aar en Kollekt til Fordel for Klostrene Northeim og Reinhausen vedtoges; ligeledes i 1522, hvor Voer følgelig var i Restance med denne Indsamling (respektive 1 og 7 Fl.). Ganske vist anerkendtes Abbedens Fuldmagt 1523 og endnu i 1524, hvor der vedtoges Forholdsregler imod det lutherske Kætteri og Samling omkring den catholske Tro; men nu var Forholdene i Midt- og Sydtyskland præget af Bondekrigen, hvorfor man 1525 ligefrem maatte suspendere Afholdelsen af Generalkapitlet »paa Grund af Vejenes Farlighed (dvs. Krigen) og det lutherske Kætteri«.

Endnu 1526 sendtes Fuldmagt fra Voer til Kapitlet, hvor der mødte 22 Abbeder (+ 3 nyvalgte), 13 sendte Fuldmagt, medens Flertallet, ialt 55, simpelthen udeblev. Atter 1527 suspenderedes Mødet, og da man 1528 kom i Gang igen, var den danske Nationalkirke som Følge af Herredagsbeslutningerne 1527 traadt i Kraft, hvorved de internationale Baand brødes. Fremtidigt udeblev Voer, men at det har savnet at have en Organisation i Ryggen, ikke mindst i denne Brydningstid, var vel medvirkende til, at Abbed Thomes Pedersen med sit Konvents Samtykke senest 1532 overdrog Aarhusbispen Ove Bille Forsvaret af Klostret²⁸.

Lange vedblev Generalkapitlet at opføre de fraværende som contumaces, 1530 ligesom gør man Status og opregner samtlige de 94 Klostres Abbeder (Nr. 21 *Thomas Oratorii Dacie*), og fortsat udpegedes Visitorer ogsaa for Voer,

²⁸) Frederik I's danske Registranter S. 333, udg. Erslev og Møllerup.

saaledes endnu 1539 Abbeden for Klostret i Minden, hvorefter man for de Klosters Vedkommende, hvis Tilhørsforhold Reformationen havde gjort tvivlsomt, blot skriver: som forrige Aar. 1540 sagdes Cismar- og Voerabbederne at have været contumaces i henholdsvis 14 og 13 Aar; et slaaende Vidnesbyrd om den afbrudte Forbindelse er, at Generalkapitlet fortsat taler om Abbed Thomas, skønt hans Efterfølger Abbed *Morten* nævnes herhjemme 1536²⁹. 1538 var denne dog fratraadt, idet Konventet valgte Aarhus Stifts forhenværende General-official *Hr. Mourids Mortensen* til Forstander, efter hvis Død ca. 1542 Klostret fik en verdslig Lensmand og snart efter opgik i det almindelige Krongods³⁰.

Nærmest som et Kuriosum virker det, at man paa Generalkapitlet 1625 fandt paa at opregne en Række Abbeder, der 1519 havde givet Møde eller sendt Fuldmagt (*Thomas in Oratorio*); bagved laa utvivlsomt Haabet om, at de kejserliges Vaabenlykke i Trediveaarskrigen skulde medføre en katholsk Restauration i Norden. Saaledes optoges 1628 *Tilly*, der nu holdt den jyske Halvø besat, i Ordenens Broderskab, samtidig med at man begyndte at disponere over tidligere Besiddelser og elskværdigt overlod Cismarklostret til de landflygtige engelske Benediktinere. Men Freden i Lübeck i Maj 1629 kom selvfølgelig saadan højtflyvende Planer paa tværs.

Hvad Tilhørsforholdet til Bursfelderkongregationen egentlig har betydet for Voer Kloster, kan vi naturligvis kun gisne om. Utvivlsomt har det givet det en vis Position, ikke mindst fordi Ordensreglernes strikte Overholdelse garanteredes gennem den udenlandske Visitation, og det er værd at bemærke, at da Hr. Thomas Lange trak

²⁹) Danske Magazin 3 VI S. 66f.

³⁰) Danske Kancelliregistranter S. 64 og 231 udg. Erslev og Møllerup. Om Voer Klosters Godshistorie se Poul Rasmussen: Herreklostrenes Jordegods S. 73 ff. (1957).

sig tilbage fra Verden, var det netop Voer — et udenstifts Kloster —, han valgte. Omend vi ikke kan konstatere, at Voer nogensinde fik konkret Brug for sine udenlandske Forbindelser, viser Betydningen af den internationale Kontakt sig tydeligt gennem de nordtyske Bursfelder necrologier, i hvilke Abbederne Ingvar, Niels og Peder hyppigt er indført³¹, og uden Støtte herfra havde Voermunken Mads Knudsen vel næppe erhvervet sig Stillingen som Viebisp i Magdeburg-Halberstadt.

Af Bidrag til Klosters indre Liv giver Kapitelsakterne os en fuldstændig Abbedliste for Senmiddelalderen, dertil lærer vi gennem Dødelisterne Navnene at kende paa hele 17 (18?) Præstemunke, en Novice og en Subdiakon, men kun 5 Lægbrødre, hvad enten disse har været færre i Tal end Præsterne, eller man var mindre omhyggelig med at notere disses Navne. Ligeledes ses Voer som saa mange andre danske kirkelige Institutioner³² at have fungeret som Pension og Sygehjem, idet der anføres saavel en *donatus*, »Indgiven«, som 5 *prebendarii* og 2 *prebendariae*, dvs. at baade Mænd og Kvinder boede i Klostret som »Livrentenydere«. (Nedenfor gengives et Excerpt af Generalkapitelsakternes Dødelister med fuldstændig Opløsning af Forkortelser, første Gang de optræder).

NOMINA DEFUNCTORUM

1494 *Laurencius sacerdos et monachus.*

1495 *frater Severinus s. et m.*

1496 *dominus* Ingvarus abbas XVI. kal. junii (17. Maj),
ibidem fr. Christianus, Petrus Olavus [!], Paulus
scs. et mi., Johannes *conversus*.

1497 Petrus, Andreas, Johannes et Petrus scs. et mi.,

³¹) Kh. Saml. 4 V S. 96 Note 1.

³²) Jfr. Dueholms Diplomatarium Forord S. XIII og Indledning S. XIII f.

Wilhelmus novitius, Laurencius, Nicolaus, Johannes
cvi. et Johannes donatus.

1499 Petrus s. et m. et Jacobus prebendarius.

1501 Petrus s. et m.

1504 Johannes s. et m.

— Ericus Ottonis in Dacia, qui et ipse habuit literae
confraternitatis.

1508 fr. Thomas¹ s. et m. et dns. Johannes Pauli² preb.,
Brigitta preba.

1509 venerabilis pater dns. Petrus abbas ibidem kal. sept.
(1. Sept.).

— fr. Marquardus s. et m.

1512 frs. Marquartus cv., Nicolaus, Severinus et Severinus
prebi. et Geza preba.

1518 pr. dns. Nicolaus quondam abbas ibidem pridie
kal.febr. (31. Jan.).

— Martinus, Severinus, Nicolaus scs. et mi.

1519 fr. Georgius subdiaconus.

¹) Mon Thomes Lange?

²) Formentlig den Jens Poulsen, 1494 Præst i Sønderhaa (i Thy),
der viste Klostret stor Gavmildhed (Poul Rasmussen op.cit. S. 85) og
1506 kaldes Præst i Voer Kloster (Diplomatarium Vibergense S. 104
og 126).